

Eesti majanduspoliitika põhimõtted

2024

Sisukord

Sissejuhatus	3
Missioon	3
Visioon	3
Majanduspoliitika põhimõtted	3
Tugev ja rahvusvaheliselt konkurentsivõimeline ettevõtluskeskkond	5
1. Õigusruum on selge ja ettenähtav	5
2. Ebavajalikule bürokraatiale ei ole ruumi	6
3. Tööjõu- ja hariduspoliitika toetab ettevõtlust	7
4. Eesti on ekspordi kasvulava	10
5. Eesti on välisinvesteeringute tõmbekeskus	12
Uuendusmeelne ja teadmispõhine majandus	14
6. Teadmised ja tehnoloogia loovad majandusele lisandväärtuse	14
7. Riigi riskijulge ja investeeringud toetavad ettevõtete ambitsiooni	17
Vastutustundlik majandus	19
8. Ressursid ja taristu on kättesaadavad	19
9. Lihtne on olla vastutustundlik ettevõtja	21
Lõppmärkused	23
Lisa 1	23

Sissejuhatus

Eesti on jõudnud rikaste riikide jalamile, maailma kõige jõukama veerandi hulka. Sisekogutoodangu arvestuses elaniku kohta on Eesti riikide nagu Saudi-Araabia, Hispaania, Korea ja Jaapani kannul¹. 2024. aasta alguseks ei ole Eesti enam odava tööjõu ega toormega maa. Senised konkurentsieelised on ammendunud. Majanduse edasiseks arenguks tuleb avalikul ja erasektoril oma tegevused ümber hinnata ja võtta senisest jõulisem suund uutele konkurentsieelistele. Käesolev paber sõnastab majanduspoliitika põhimõtted ja avab nende sisu. See on valitsusasutuste ülene programm, mille täitmiseks tuleb koostööd teha kogu avalikul sektoril. Rõhk tuleb panna ettevõtluskeskkonna stabiilsusele, läbipaistvale ja tõhusale õiguskeskkonnale ning kvalifitseeritud tööjõu kättesaadavusele. Eesti majanduse konkurentsieelis on tugev ettevõtja, kelle käekäigust sõltub ka majanduse käekäik. Ettevõtte saab sirguda ja majandust kasvatada, kui tal on piisavalt ruumi, vabadust ja võimalusi tegutseda. Majanduspoliitika põhimõtted taaskaardistavad ettevõtjate praktilised ootused, et viia Eesti eksport, majanduse tootlikkus, tehnoloogia areng ja ettevõtluskeskkond uuele tasemele. Süsteemne lähenemine Eesti konkurentsieelistele loob 2035. aastaks tugeva, uuendusliku ja vastutustundliku majanduskeskkonna ning kahekordistab Eesti SKT.

Missioon

Oma igapäevategevustega loome Eestis konkurentsivõimelist ettevõtluskeskkonda ja majanduspoliitikat. Siin on viljakas pinnas globaalselt konkurentsivõimeliste ettevõtete sünniks ja kasvuks. Ettevõtted tahavad siin olla, siin kasvada ja siit eksportida, maailma vallutada.

Visioon

Eesti riigi rikkus on meie ettevõtlikkus. Kahekordistame Eesti majanduse aastaks 2035.

Majanduspoliitika põhimõtted

Eesti 2035 on seadnud sihiks **tugeva, uuendusliku ja vastutustundliku majanduskeskkonna loomise**. Sihi ellu viimiseks on kaheksa majanduspoliitika põhimõtet.

1. Õigusruum selge ja ettenähtav
2. Ebavajalikule bürokraatiale ei ole ruumi

¹ IMF World Economic Outlook 2023 oktoober.

<https://www.imf.org/external/datamapper/NGDPDPC@WEO/OEMDC/ADVEC/WEOWORLD/LUX/CZE?year=2023>

3. Tööjõu- ja haridus toetab ettevõtlust
4. Eesti on ekspordi kasvulava
5. Eesti on välisinvesteeringute tõmbekeskus
6. Teadmised ja tehnoloogia loovad majandusele lisandväärtuse
7. Riigi riskijulgus ja investeeringud toetavad ettevõtete ambitsiooni
8. Ressursid ja taristu on kättesaadavad
9. Lihtne on olla vastutustundlik ettevõtja

Millest sõltub riigi **majanduspoliitika**:

- Ettevõtluspoliitika
- Maksupoliitika
- Rahanduspoliitika
- Energiapoliitika
- Kliimapolitiitika
- Välispoliitika
- Haridus- ja teaduspoliitika
- Digipoliitika
- Sotsiaalpoliitika
- Tööjõupoliitika
- Õiguskeskkond
- Julgeolekupoliitika
- Regionaalpoliitika

Majandus- ja kommunikatsiooniministeerium vastutab ettevõtluspoliitika, tööjõupoliitika ja digipoliitika eest. Konkurentsivõimelise majanduskeskkonna loomiseks peame võtma kaasvastutaja rolli ka teistes valdkondades. Majanduspoliitika saab Eesti 2035 eesmärkide najal jagada kolmeks: esiteks, kuidas loome tugeva ja rahvusvaheliselt konkurentsivõimelise ettevõtluskeskkonna; teiseks, mida teha, et meil oleks uuendusmeelne ja teadmispõhine majandus; kolmandaks, kuidas edendada vastutustundlikku majandust.

Peamised mõõdikud Eesti majanduse konkurentsivõime hindamiseks on :

- Nominaalne tööjõutootlikkus 110 % EL-27 keskmisest aastaks 2035 (2023. a seis 84%).
- Asukoht Maaailma majandusfoorumikonkurentsivõime indeks, Allikas: <https://www.weforum.org/>
- Kolm aastat varem loodud ettevõtete arv, mille käive on suurem kui 200 000 € (kolme aasta keskmisena), mis näitab elustavate ettevõtete ambitsiooni ja elujõulisust

Tugev ja rahvusvaheliselt konkurentsivõimeline ettevõtluskeskkond

1. Õigusruum on selge ja ettenähtav

„Iga uue regulatsiooni juures peaks valitsus küsima, kas see tõstab meie konkurentsivõimet ja soodustab eksporti või kahjustab seda.“ Ain Hanschmidt

Eesti konkurentsivõime üks tugevusi on olnud lihtne ja selge õigusruum. Ettevõtjad vajavad stabiilsust ja investeerimiskindlust, mis tähendab, et seadusemuudatused peavad olema mõistliku reageerimisajaga. Regulatsioonide ja maksupoliitiliste otsustega peavad kaasas käima mõjuanalüüsid. Mõjude hindamine peab ka päriselt ettevõtjale kirjeldama, kui palju muudatused neile maksta lähevad ning peab olema selgelt mõistetav, milline on regulatsiooni tegelik mõju ettevõtlusele ja nende rahvusvahelisele konkurentsivõimele. Vohavat õigusloomet tuleb piirata – kui sama asja reguleerida, siis vaid ühe korra, mitte mitme erineva seadusega. Ettevõtjate ootus on, et kiirelt muutuvast õigusruumis saabuks rahunemine ja et neid kaasataks seaduse kujundamisel mõistlikult, mitte kiirustades ja materjali mahuga neid üle koormates. Eesti peab seisma ettevõtete huvide eest ka rahvusvahelisel areenil, sh ka Euroopa Liidu õigusloomes.² Kõik õiguslikud lahendused peavad olema rakendatavad digihiskonnas ja toetama selle arengut.

Õigusruumi lihtsust ja selgust toetavad tegevused:

1. Väiksem halduskoormus

- 1.1. **Reguleeri vaid korra.** Vältimaks üleregulatsiooni ja kõrget halduskoormust nii era- kui avalikule sektorile, peab iga uus regulatsioon olema tehnoloogianeutraalne, arvestama pikaajalise vaatega ja võimalusel siduma olemasolev õigus üheks tervikuks. Vältida sama valdkonna ja temaatika ülereguleerimist korduvate õigusaktidega.
- 1.2. **Halduskoormuse hindamine ja piiramine.** Õigusloomes halduskoormuse arvestamine, sellele mõistliku piiri seadmine, olemasolevate andmete ja aruandlusinfo taaskasutamine. Teatava regulaarsusega olemasolevate regulatsioonide aja- ja asjakohasuse hindamine.

2. Ettevõtjatega arvestav õigusloome

- 2.1. **Mõistlik reageerimisaeg seaduseelnõudele ja algatustele.** Tuleb kinni pidada juba õigusloome heas tavas kokku lepitud.
- 2.2. **Kolmandate osapoolte kaasamine.** Ettevõtjatele ja erialaliitudele avalduvate kohustuste mõjud peavad regulatsiooni väljatöötamisel olema kolmandaid osapooli kaasates objektiivselt ja põhjalikult hinnatud.

² „Prantsuse tööandjate andmetel on Euroopa seadusandja aastatel 2017-2022 võtnud vastu 850 uut ettevõtjatele suunatud kohustust, mis sisalduvad 36 direktiivis ja 80 määruses (5 422 lehekülge õigusakte). See teeb keskmiselt ühes kuus 12 uut kohustust (73 lehekülge õigusakte) ettevõtjatele. Lisame siia juurde veel siseriiklikult ja kohalikud regulatsioonid. See on epideemia, mis lämmatab kogu regiooni ettevõtlust.“
https://www.aripaev.ee/arvamused/2023/10/26/arto-aas-valitsus-unustab-tahtsaima-eesmargi?utm_campaign=aripaevaramus%2Buudiskiri%2B2810&utm_medium=email&utm_source=sendsmaily

- 2.3. **Põhjalik mõjude hindamine.** Iga õigusaktiga käib kaasas ettevõtlusele avalduvate mõjude hindamine.
- 2.4. **Paremad tööriistad** andmepõhiseks mõjude hindamiseks.
- 2.5. **Konkurentsivõime võrdlus regioonis.** Suurema mõjuga eelnõude korral võrrelda Eesti majanduse konkurentsivõime positsiooni naaber- ja konkurentriikidega.
3. **Parem kaasamiskeskond.** Efektivsem ja ettevõtjaga arvestav kaasamine, mis kasutab uusi tehnoloogiaid ja väldib koormuse kasvu ning on sihistatud.
 - 3.1. **Kaasamise viimine avatud ja nutikale kaasamisplatvormile.** Eelnõude infosüsteemi kaasajastamine või kaasamisfunktsiooni loomine ettevõtja sündmusteenuste juurde.

Peamised mõõdikud:

- Eesti positsioon IMD World Competitiveness indeksi alamkategorias „Äritegevuse efektiivsus“ ja võrdlus naaber- ja konkurentriikidega ses indeksis.
- Eesti positsioon Business Ready (B-Ready) indeksis ja võrdlus naaber- ja konkurentriikidega ses indeksis
- Sisulise mõjuanalüüsita regulatsioonide arv
- Väljatöötamiskavatsuseta (VTK) vastu võetud regulatsioonide arv

Seos teiste poliitikatega: õiguspoliitika

Seotud arengukavad ja muud poliitikadokumendid: Hea õigusloome ja normitehnika eeskiri; Õigusloomepoliitika põhialused aastani 2030; Personaalse riigi valge raamat; [Kaasamise hea tava](#)

2. Ebavajalikule bürokraatiale ei ole ruumi

„Bürokraatia kasvab mähinal ning käib pidev võitlus selle vahel, kuhu, mida ja kui palju raporteerida ning mil moel tagada, et andmekaitse põhimõtted sealjuures täidetud saavad. Kõik selline ülereguleerimine mitte ainult ei pidurda edasiminekut, vaid halvemal juhul keerab suuna tagasi – edasiminekul asemel kulutame aega kinnitamiste ja kooskõlastustega, lubade küsimise ja aruandluse vorpimisega.“ Kai Realo

Bürokraatia on koormav inimesele, ettevõttele ja riigile. See on aja-, energia- ja rahakulu. Et olla maailma kõige efektiivsema avaliku sektoriga riik, peame lähtuma põhimõttest, et riigi teenused peavad olema põhjendatud, arusaadavad, läbipaistvad, ajakohased, kättesaadavad, vajaduspõhised ja kasutajakesksed. Eestis on ettevõtjatele enam kui 400 erinevat kohustuslikku aruannet.³ Aruandlus ja sellele kulutatud aeg peab vähenema. Personaalse riigi läbiv põhimõte on, et inimese ja ettevõtja jaoks peab olema riigi teenuste kasutamine nii mugav kui võimalik ja vajadusel toimima reaalselt. Kõik riigi teenused peaksid olema sama mugavad kui tuludeklaratsiooni täitmine. See loob võrdsemad võimalusi ettevõtluses, kuivõrd info otsimise oskus ja teadlikkus omavad väiksemat rolli ja ei ole peidetud bürokraatiaseina taha.

³ <https://realtimeeconomy.ee/andmepohine-aruanndlus>

Bürokraatia vähendamist toetavad tegevused:

1. Lihtne ja kaasaegne aruandlus

- 1.1. **Aruandluse standardiseerimine.** Raportipõhise aruandluse kaasajastamine andmepõhiseks, riigiasutuste ühtne aruandlussüsteem.
- 1.2. **Andmed korda.**
- 1.3. **Andmeid küsime vaid korra (once-only).** Süsteemne andmekorraldust puudutava õigusruumi muutmine ja rakendamine kõigis avaliku sektori organisatsioonides, mis annab aluse andmetega seotud tegevuste ellu viimiseks, automatiseerimiseks ja andmete taaskasutuse toetamiseks.
- 1.4. **Andmepõhine aruandlus.** Ettevõtjatele seatud aruandluskoormus väheneb 25% võrra läbi andmepõhisele standardiseeritud aruandlusele ülemineku. Riigi tugi ettevõtjatele üleminekul andmepõhisele aruandlusele. Toetus erasektorile kiiremal üleminekul andmepõhisele aruandlusele.
- 1.5. **E-arvete kasv tehingutes.** Seadusemuudatus, mis annab ettevõtjale ja avalikule sektorile õiguse nõuda oma partneritelt e-arvet.
- 1.6. **Andmepõhised tööriistad.** Riigi kogutud andmete kasutamine ettevõtjatele avaliku kasutusega e-tööriistade loomiseks. [Näide 1 \(KYC mikroteenus\)](#), [Näide 2 \(kestlikkuse tööriist\)](#), [Näide 3 \(elujõulisuse tööriist\)](#)

2. Kiire menetlus

- 2.1. **Lihtsam lubade ja kooskõlastuste protsess.** Kiirem loamenetlus. Fookus paralleelmenetlustel, sh menetluste ühildamisel ja eri liiki planeeringute menetlemisel, keskkonnamõju hindamisel, maatoimingute teostamisel, asjakohaste lubade väljastamisel.

3. Personaliseeritud teenused. Riigi ja EL piiriülesed teenused on saadavad ühest aknast.

- 3.1. **Ühtne digivärv.** Ettevõtjale mõeldud avalikud teenused ehk ärisündmusteenused (toetusmeetmed jm võimalused) on ühes ettevõtja digivärava kanalis.
- 3.2. **Euroopa Liidu ühtne digivärv (SDG)** võimaldab tõendivahetust (andmed ja dokumendid) piiriüleselt, veebipõhiselt ja ühekordse küsimise põhimõtte alusel.

Möödikud:

- Aruandluskoormuse vähenemine 25% aastaks 2026: riigile esitatavate aruannete ja andmeväljade arvu vähenemise ning aruannete kokkupanemiseks ja esitamiseks kulunud aja vähenemise koondvaade (2021 ca 400 aruannet ja ca 60 000 andmevälja)
- E-arveid vastuvõtivate ettevõtete osakaal majanduslikult aktiivsete ettevõtete hulgas on üle 90%
- Hinnang Eestile IMD *world competitiveness ranking* bürokraatia vähendamise indeksis
- 2025a >= 10 uut ärisündmusteenust eesti.ee-s kasutatavad
- Teenuste arv kättesaadaval Euroopa Liidu SDG-s.
- Avalike digiteenustega rahulolu ettevõtjate seas (Digiühiskonna arengukava möödik)

Seos teiste poliitikatega: digipoliitika, õiguskeskkond, ettevõtluspoliitika, rahanduspoliitika, maksupoliitika

Seotud arengukavad ja muud poliitikadokumendid: DÜAK, Eesti 2035, Reaalajamajanduse visioon 2027, TAIE, tulevikukindlad digiriigi platvormid – andmevahetus visioon 2023-2026, Personaalriigi valge raamat

3. Tööjõu- ja hariduspoliitika toetab ettevõtlust

„Kui siin on vajalike oskustega töötajatest puudus, siis ikka on maailmas paiku, kus seda puudust pole. Kui ettevõtjal pole vajalike oskustega töötajaid, siis ta lahkub.“ Otto Pukk

Järgmise kümne aasta prognoositud tööjõuvajadus on Eestis suurem kui tööturule sisenev põlvkond suudab ära katta.⁴ Kõige suurem puudus on kõrgharidusega tippspetsialistidest; eeldatav uue tööjõu vajadus turul on ligi 50% rohkem kui pakkumus kõrgharidusõppes.⁵ Lisaks võib OSKA prognoosi kohaselt paljudes valdkondades ligi kolmandik tööjõust järgmise kümne aasta jooksul pensionile jääda ja väheneva rahvastikuga riigis ei suuda loomulik iive seda tühimikku nii kiirelt täita. Tööjõupuudusel on otsene mõju Eesti majandusele. Töötlev tööstus, Eesti ekspordi eestvedaja, seisab silmitsi inseneride kriisiga. Ülikoolilõpetajad katavad vaid kolmandiku nende tuleviku tööjõu vajadusest.⁶ Tehisintellekti rakendamise perspektiivi mõjutab andmeteadlaste ja andmespetsialiste nappus.

Kiire lahendus on korrastada tööjõuturgu. Töötute ümberõpet juba tehakse efektiivsemaks läbi uue, 2024-2029 tööhõiveprogrammi. Paralleelselt korrastatakse töötuhüvitisi, et töö kaotanud inimene jõutaks kiiremini tööjõuturule tagasi. Viimastel aastatel on oluliselt leevendatud ka välisspetsialistide, IKT töötajate ja iduettevõtte töötajate Eestis tööle asumise tingimusi, loodud mitmeid kvoodierandeid ning parandatud välistalentide ja välistudengite võimalusi Eestisse elama ja tööle jääda. Näiteks on iduettevõtete kvoodierand võimaldanud palgata umbes 5000 kõrgelt haritud ja kõrgepalgalist tehnoloogiasektori töötajat IKT sektori tööjõupuuduse leevendamiseks. Nendest lahendustest siiski ei piisa. Esiteks vajab Eesti haridus remonti, et majandusse panustaks rohkem insenere ja oskustööjõudu. Riigi dokumentides nagu Hariduse arengukava 2021-2035 ja Tööstus 2035 on eesmärk siduda senisest paremini haridus ja töömaailm, et eelisarendada kasvuvaldkondi ja riigile olulise tähtsusega suundi nagu tööstus.

Hariduse mõju tööjõunappuse leevendamiseks on pikaajaline ja ei anna ettevõtjatele kindlust, et nende nõudlus tööjõu järele saab järgneval kümnendil lahenduse. Valik on kaasata senisest efektiivsemalt välistööjõudu. Variante selleks on mitmeid: näiteks digilahenduste loomine taotlusprotsesside kiirendamiseks, tööjõupuudusega sektoritele erandite loomine või kvoodi suurendamine. Kõige tähtsam on jõuda ühisele arusaamale, et Eesti majanduse konkurentsivõime parandamiseks tuleb lahendada tööjõukriis. Eesti peab olema atraktiivne, mitmekesisust väärtustava töökeskkonna kujundaja, tegus kvalifitseeritud välistööjõu ja tudengite siia meelitamisel ja aitama neil kohaneda meie tööturuga, arvestades seejuures turvalisuse ja riigi julgeolekuga.

⁴ OSKA üldprognoos 2022-2031: <https://uuritud.oska.kutsekoda.ee/uuringud/oska-uldprognoos>

⁵ Ibid.

⁶ <https://oska.kutsekoda.ee/oska-inseneride-puudus-ahvardab-tootleva-toostuse-arengut/>

Töajõupoliitikat toetavad tegevused:

1. Hariduspoliitika vastab ühiskonna ja tööturu arenguvajadustele

- 1.1. **Õpivõimalused vastavad OSKA raportite töajõuvajaduse prognoosidele.**
Kutseharidusreform ja üldhariduskoolidesse senisest suurem rõhk reaalharidusele.
- 1.2. **Täiendus- ja ümberõpe** vastavad töajõuturu vajadustele ja on kvaliteetsed.
- 1.3. **Fookus teadlaste ja inseneride osakaalu suurendamisel erasektoris läbi:**
 - 1.3.1. IT akadeemia programm üld-, kutse-, kõrg- ja huvihariduses.
 - 1.3.2. Inseneriakadeemia programm. Õppe vastavus töajõu vajadusele tehnika, tootmise ja ehituse valdkonnas.
 - 1.3.3. Üliõpilaste insenerivaldkonna arendusprojektide toetus.
 - 1.3.4. Andmeanalüütika ja andmeteanduse alased täiendus- ja ümberõppe koolitused:
 - IT erialade kutsehariduse õppekavadesse tehisintellektiga seotud oskuste integreerimine.
 - Andmeanalüütika ja andmehalduse erialade pakkumine kutsehariduses.
- 1.4. **Eesti keele õpe täiskasvanutele.** Süsteemne ja keskselt korraldatud õppekorraldus, õppekohtade ja kvaliteedi tagamine.
- 1.5. **Töökohapõhise õppe programm (PRÕM).** Kutse- ja kõrghariduse praktikasüsteem ja töökohapõhine õpe.
- 1.6. **Mikrokvalifikatsiooniõppe pakkumine** (mikrokraadid) laiema erialade valikuga.
- 1.7. **Study in Estonia.** Eesti kui õppimise sihtkoha suurem tuntus.

2. Kvalifitseeritud välistöajõud

- 2.1. **Sisserände kvoot ja välistöajõud kaasaamine vastab töajõuturu vajadustele ning arvestab avaliku korra ja riigi julgeoleku tagamise vajadusega.** Piirangute leevendamine kvalifitseeritud töajõule usaldusväärse töandja erisuse, palganõude erisuse, erialapõhiste erisuste, regionaalse erisuse ja / või investori erisuse alusel.
- 2.2. Kvalifitseeritud töajõu tööleasumise lihtsustamine kiirendatud menetlusega.
- 2.3. **Lihtne, kiire ja digiriigile vastav rändeprotsesside asjaajamine.** Viisa-, lühiajalise töötamise registreerimise ja elamislubade menetluste digitaliseerimine ning võimaluste piires automatiseerimine.
- 2.4. **Work in Estonia.** Eesti tõmbab ligi talente.
 - 2.4.1. Ettevõtjad on teadlikud välistalente kaasamise võimalustest.
 - 2.4.2. Välistalente teekond Eestisse on lihtne ja väärikas.
 - 2.4.3. Rahvusvaheline kuvand Eestist kui heast töö- ja elukeskkonnast.
- 2.5. **Integratsiooniprogramm.** Välistöajõud Eestiga kohanemise toetamine.
 - 2.5.1. Välistalente tagada ümberasumisel vajalikud lasteaia- ja koolikohad, huviharidus, elukohad ja tervishoid. Infrastruktuuri olemasolu ja selle arendamine on ühtlasi vajalik töajõu regionaalse ebavõrdsuse vähendamiseks.
 - 2.5.2. Keeleõppe parem kättesaadavus.

3. Paindlik töajõuturg

- 3.1. **Töötushüvitiste süsteemi muutmine.** Baasmääras töötuskindlustushüvitis ehk üks terviklik töötuskindlustussüsteem lihtsustab hüvitise maksmist ja väärtustab enam töötamist.
- 3.2. **Töötajate paindlikkus.**
 - 3.2.1. Töötaja paindlikum planeerimine. Muutuvtunni kokkulepete pilootprojekt ja Töölepingu seaduses töötaja korralduse muutmine vastavalt piloodi tulemustele.

Mõõdikud:

- Töäjõupuudus / tööhõives osalemise määr
- Eesti kui atraktiivse töökohariigi positsioon, Rahvusvaheliste talentide konkurentsivõime indeks (GTCI raport)
- WEF Most Talent Competitive Countries, <https://www.weforum.org/agenda/2023/11/most-talent-competitive-countries-2023/> (Eesti täna 20. kohal)
- STEAM erialadele sisseastujate arvu kasv
- STEAM erialadel lõpetajate arvu kasv
- LTT (loodus- ja täppisteadused, tehnika, tootmine ja ehitus) erialade lõpetajate osakaal kõrghariduses (%)
- Aasta pärast lõpetamist nutika spetsialiseerumise kasvualadel rakendunute osakaal kõigist hõivatutest (%)
- IT õppesuuna lõpetajate arv aastas kõrghariduses / kutsehariduses
- Välistalentidele vahendatud tööpakkumised (Work in Estonia)
- Välistalentide siin töötatud aeg (PPA, Statistikaamet)
- Välisasutajate arv

Seos teiste poliitikatega: töäjõupoliitika, hariduspoliitika, julgeolekupoliitika

Seotud arengukavad ja muud poliitikadokumendid: Siseturvalisuse arengukava -
<https://www.siseministeerium.ee/stak2030;> Haridusvaldkonna arengukava:
<https://www.hm.ee/media/1488/download>

Vaata ka: <https://oska.kutsekoda.ee/>

4. Eesti on ekspordi kasvulava

„Fakt on see, et keegi ei oota meid uutel turgudel lilledega – iga uue kliendi leidmine on tõsine töö.“

Mait Palts

2024. aasta alguse seisuga pole Eesti peamiste kaubanduspartnerite majanduslik käekäik kiita. Eesti ettevõtjatele on eksporditurud jäänud ahtamaks ja uusi ekspordivõimalusi tuleb otsida mujalt. Ekspordi arendamiseks on vaja ettevõtjate ja riigi ühist müügitööd, mis eeldab riigilt nii poliitilist kui rahalist panust. Senine tugisüsteem töötab lühiajaliste väljakutsetega ja paljuski juhtum-juhtumi haaval. Eesti ekspordiportfelli tugevdamine ning turism vajab süstemaatilist lähenemist. Eestil ei ole kunagi olnud terviklikku ekspordi arendamise tegevuskava.

Kaardistades olemasolevad tingimused ja võimalused välisurgudel, on võimalik seada realistlik siht, et viia erasektori ja riigi koostöös Eesti ettevõtete tooted ja teenused maailmas võimsamalt turule. Ekspordi arendamine on tihedalt seotud äridiplomaatia tegevuskavaga, mis seob Eesti esindamise maailmas ühte Eesti ettevõtetele võimaluste loomisega. Vaadates viimast kümnet aastat ning Eesti majanduse potentsiaali ei ole eesmärk järgmise kümne aastaga kahekordistada Eesti eksporti võimatu.

Eesti jõukust kasvatab ennekõike eksport ning seetõttu peab riik võimestama ettevõtjate jõudmist välisurule.

Eksporti toetavad tegevused:

1. Ekspordikasv

1.1. Ekspordistrateegia. Sektorite võimaluste ja valikute kaardistamine välisurule sisenemiseks, süsteemne ja põhjalik kava Eesti ettevõtete viimiseks välisurudele.

1.2. Ekspordi potentsiaali suurendamine.

1.2.1. Riigi süsteemne tugi ekspordile: paindlikumad toetusmeetmed uutele sihturudele sisenemiseks, oluliselt suurem ja sihitud ekspordilaenude ja -garantiide portfell.

1.2.2. Riigi abi ettevõtjale sihturul kehtivate nõuetega ja standarditega vastavusse viimisel.

1.2.3. Majanduspartneritega toimiv ja piisav lepingute aluspõhi. Olulisemate ekspordi sihtriikidega on sõlmitud topeltmaksustamise vältimise ja välisinvesteeringute kaitse lepingud.

1.2.4. Taasterahastu vahendite kasutamine – ettevõtluskeskused, turudele sisenemise strateegiad, mõtestatud fookussektorite turundus (tootepaketid).

1.2.5. Uued eksporditurud läbi arengukoostöö.

1.2.6. Uued eksporditurud läbi kaitsetööstuse rahvusvaheliste koostööprojektide ja vastuostude valdkonna arendamise.

1.2.7. Eesti ettevõtete huvi osaleda rahvusvahelistes hangetes on kaitstud läbi välismajanduspolitiika ja osaluse rahvusvahelistes organisatsioonides.

1.3. Äridiplomaatia tugevdamine. Kogu Eesti äridiplomaatia võrgustiku ehk ekspordinõunike, suursaadikute, majandusametnike, aukonsulite ja teiste koordineeritud tugi Eesti ettevõtetele. Ministrite ja kõrgete riigiametnike rakendamine Eesti ettevõtluse esindajateks äridelegatsioonide visiitidel, ettevõtlusmessidel ja kohtumistel nii Eestis kui välismaal.

1.3.1. Äridiplomaatia tegevuskava põimib VM-EIS-MKM kokku ühtseks ekspordile suunatud Team Estoniaks.

1.3.2. Siseriikliku koordinatsiooni (MKM, VM, EIS) korrastamine. Ettevõtete halduskoormuse vähendamiseks küsivad EIS-VM ettevõtetelt samu asju ühe korra ja koordineeritult; EIS-VM kliendiandmebaaside sünkroniseerimine.

1.3.3. Äridiplomaatia hea tava jõuline rakendamine, ametnikele selgete volituste andmine ettevõtete ekspordi toetamiseks välissuhtluses.

2. Atraktiivne turismi- ja konverentsisihthoht.

2.1. Turismisektori strateegia. Turismisektori pikk vaade 2030. aastaks sektori konkurentsivõime ja turismiteenuste kasvuks.

2.2. Eesti hea rahvusvaheline maine läbi kõrgetasemeliste konverentside. Rahvusvahelised suursündmused ja konverentsid nagu Tallinn Digital Summit, Latitude59, sTARtUp Day, Startup Nations Summit, LMC.

2.3. Lennuliinide ja ühenduste parandamine. Oluline turismiteenuste ekspordi kasvuks, sh kõrge lisandväärtusega äriturism ja rahvusvahelise äritegevuse (investeeringud, laienemine välisurudele) hoogustamiseks.

Mõõdikud:

- Kaupade ja teenuste ekspordi kasv (10% aastas)
- Ekspordi ühiku hinnad kasvavad EL keskmisest kiiremini [Statistics | Eurostat \(europa.eu\)](#)
- Ettevõtete arv, kes ekspordivad > 10 mln euro eest

- Eesti reiting top turismi sihtkohtade rahvusvahelises indeksis <https://www.worldtravelawards.com/>
- Turismiteenuste eksport (10% aastas või turismistrateegia eesmärk: Turismiteenuste eksport on 2025. aastal 2,3 mld eurot)
- Rahvusvaheliste suursündmuste arv Eestis
- Otselendude arv Tallinnast

Seos teiste poliitikatega: kogu majanduspoliitika

Seotud arengukavad ja muud poliitikadokumendid: Eesti 2035; TAIE 2035; Tööstuspoliitika 2035; Välispoliitika arengukava 2035; Haridusstrateegia 2035; Siseturvalisuse arengukava; Heaolu arengukava 2023-2030; Energiamajanduse arengukava 2030; Turismistrateegia 2022-2025; DÜAK

5. Eesti on välisinvesteeringute tõmbekeskus

„Uute kontaktide loomiseks, toote skaleerimiseks ning suurele turule viimiseks on täna Euroopas selgelt paremaid võimalusi kui Eesti pakkuda suudab ja soovib.“ Kaido Saare

“I should have called the Estonians when we were setting up our health care website.” President Barack Obama

Välisinvesteeringud ei ole pelgalt kapitali sissevool, vaid toovad endaga kaasa ka uusi tehnoloogiaid, oskusteavet, juurdepääsu rahvusvahelistele turgudele ja võimaluse Eesti ettevõtete globaalseks integreerumiseks. 2023. aastal aitas EASI ja KredExi ühendatud välisinvesteeringute osakond Eestile tuua üle 336 miljoni euro väärtuses välisinvesteeringuid. Meie digiriigi maine on vaieldamatult olnud Eesti tugev konkurentsieelis ja loonud rahvusvahelisel areenil Eesti vastu usalduse ja koostööhuvi. See on meie ülemaailmne visiitkaart, mis kajastab Eesti innovatsioonivõimet ja avatust uutele ideedele. Näiteks on e-Residentsusega tutvustatud digitaalsel Eesti ettevõtluskeskkonnal Eestile üle 203 miljonit euro otsest mõju. Arvestades, et Eesti geograafiline asukoht ei aita tingimata kaasa koostööpartnerite ja investeeringute siia meelitamisel, peame tagama, et Eesti on jätkuvalt tajutav turvalise ja usaldusväärse riigina. Kõrge digi- ja innovatsioonikuvandi säilimine ja selle arendamine aitab luua ja tagada usaldust Eesti toodete ja teenuste vastu ning näidata Eestit atraktiivse investeeringute sihtkohana. Eesti kui atraktiivne investeeringukeskkond toob majandusse teadmus- ja kapitalimahukaid ning kõrge lisandväärtusega välisinvesteeringuid, mis aitavad luua hästiasustatud töökohti kõikjal Eestis.

Välisinvesteeringuid toetavad tegevused:

1. Välisinvesteeringute kasv

1.1. Atraktiivne investeeringukeskkond ja tugi strateegilistele investeeringutele.

- 1.1.1. **Roheline koridor.** Kiirem riigile oluliste investeeringute teostamiseks vajalike lubade menetlus läbi paralleelmenetluste ja lühendatud tähtaegade.
- 1.1.2. **Suurinvesteeringute toetamine.** Ajakohastatud meetmed ja eelarve strateegilise väärtusega investeeringute toetuseks oluliste sektorite väärtusahelates.
- 1.1.3. Investoritele paremate võimaluste loomine Eestis **pangakontode avamiseks.**
- 1.2. **Tömbekeskuste arendamine** rahvusvaheliselt konkurentsivõimeliste ja Eesti jaoks prioriteetsetes ning kõrgtehnoloogilistes sektorites (näiteks kaitse, elektroonika, biokeemia, tervistehnoloogiad, vesinik jne).
2. **Rahvusvaheliselt konkurentsivõimeline ettevõtluskeskkond**
 - 2.1. **Ettevõtlust toetav tulumaksusüsteem säilib.** Eesti ettevõtete tulumaksusüsteem on hoidnud meid OECD riikide hulgas 7 aastat järjest kõige konkurentsivõimelisema maksusüsteemi indeksis 1. kohal. Ettevõtete tulumaksusüsteem peab säilima.
 - 2.2. **E-residentsus.** E-residentide kasutajateekonna parandamine, kaardi kättesaamise mediaanaja vähendamine, digitaalse identiteedi loomine.
 - 2.3. **Diginomaadlus.** Strateegia diginomaadide Eestisse meelitamiseks. Maailmas on 35-40 miljonit diginomaadi, kes teenivad keskmiselt 100 000-250 000 USD aastas. Eesti riigi potentsiaali parem turundamine diginomaadidele ja mõistlikud nõuded riiki sisenemiseks.⁷
3. **Eesti maine kujundus.** Eesti positiivne kuvandi võimendamine, kasutades selleks äridiplomaatia võimalusi, visiite Eestisse, e-esitluskeskust.
 - 3.1. Eesti kui eduka majanduse ja innovatsiooniga riigi brändivärskendamine. Digiriigi narratiivile ka teiste toetavate narratiivide lisamine.
 - 3.2. Erinevate riigi brändi loovate tegevuste omavaheline ühtlustamine, sh e-residentsus ja e-Estonia brändid. Avaliku sektori sõnumite ühtlustamine ning riigibrändiga kooskõlla viimine.

Möödikud:

- Välisinvesteeringud töötlevas tööstuses (mld eurot) / välisinvesteeringute kasv 2027. aastaks platoo 400MEUR aastas välisinvesteeringuid EIS Välisinvesteeringute keskuse abil
- Välisinvesteeringute atraktiivsuse uuring Ernst&Young Attractiveness Survey Europe
- IT konkurentsivõime indeks ([Future of IT report 2023](#)), Eesti 66. kohal
- Koht rahvusvahelises maksukeskkonna konkurentsivõime indeksis <https://taxfoundation.org/research/all/global/2023-international-tax-competitiveness-index/>
- E-residentsus – iga-aastane majanduslik mõju (seni 203 MEUR kokku)
- E-residentide poolt avatud ettevõtete arv
- Diginomaadid - Eesti ranking diginomaadide rahvusvahelises indeksis (näiteks <https://nomadlist.com/tallinn>, meie koht hetkel #133 linn maailmas)
- Diginomaadide arv Eestis

Seos teiste poliitikatega: kogu majanduspoliitika

Seotud arengukavad ja muud poliitikadokumendid: Eesti 2035; TAIE 2035; Tööstuspoliitika 2035; Välispoliitika arengukava 2035; Haridusstrateegia 2035; Siseturvalisuse arengukava; Heaolu arengukava 2023-2030; Riigi planeerimine? Energiamaajanduse arengukava 2030; Turismistrateegia 2022-2025; DÜAK

⁷ <https://www.theguardian.com/money/2023/nov/04/digital-nomads-work-remotely-tech-visas>

Uuendusmeelne ja teadmistepõhine majandus

6. Teadmised ja tehnoloogia loovad majandusele lisandväärtuse

“On vaja, et eestlane ei müüks enam soomlasele või rootslasele ainult oma töötundi, vaid üle maailma oma tooteid ja teenuseid.” Veljo Konnimois

Digitaliseerime loob efektiivsuse. DESI (Digitaalrajanduse- ja ühiskonna) 2022. aasta indeksi kohaselt on Eesti ettevõtjad Euroopas digitehnoloogiate lõimimises 15. kohal.¹ Samas on Eesti väike- ja keskmise suurusega ettevõtted digitaliseerimisega allpool Euroopa Liidu keskmist. Konkurentsivõimelises majanduses loovad juba digitaliseerimise protsessi algfaasis korrastatud ettevõtlusandmed võimaluse muuta äriprotsesse efektiivsemaks. Eesti liigub ettevõtluskeskkonna andmepõhisuse suunas reaalarajanduse programmiga,² mis tähendab paberipõhiste rajandustehingute ja haldustoimingute asendamist automaatse andmevahetusega digitaalsel, struktureeritud, masintöödeldaval ja standardiseeritud kujul. Tööstuse automatiseerimine, robotite kasutuselevõtt ning digitaalsete lahenduste rakendamine on oluline eeldus tööstuse lisandväärtuse tõstmiseks.

TAIE arengukava eesmärk on viia Eesti tööjõu tootlikkus 110 protsendini Euroopa Liidu keskmisest. Hüppeline lisandväärtuse kasv tuleb investeringutest uutesse tehnoloogiatesse ja uuenduslikest ettevõtetest. Eesti riigi kohustus on tagada, et SKPst teadus- ja arendustegevusse suunatav 1% vahendeid võimestaks omakorda ettevõtteid investeerima teadusesse, arendusse ja innovatsiooni kaks korda rohkem ehk 2% väärtuses SKPst. Tuleviku rajanduskasvu peamine mootor on süvatehnoloogiad, kuhu kuuluvad tehisintellekt, bio-, nano- kosmose- ja materjalitehnoloogia, mikroelektroonika jne. Süvatehnoloogiat peetakse innovatsiooni neljandaks ja võimsaimaks laineiks. Eesti ettevõtetele, kus paistab eriti silma tugev idufirmade maastik, tähendab riigi tugi innovatsiooni laineharjale jõudmiseks uusi soodsaid võimalusi arenguks.

Lisandväärtuse kasvu toetavad tegevused:

1. Digitaalne Eesti

- 1.1. **Digitaliseerimise toetus.** Ettevõtete digipöörde toetamine koolitustega, investeringutega ja nõustamisega.
- 1.2. **Digitaalne baas.** Riigipoolne tingimus kõikidele riigi toetusmeetmest rahastuse saanud ettevõtetele, et nad vastaksid projekti lõpuks digitaliseerimise baashügieeni nõuetele, näiteks võtaksid kasutusele e-arved.
- 1.3. **Küberturvalisus.** [Küberturvalisuse parandamise toetus](#) ettevõtetele.
- 1.4. **Avaliku ja erasektori koostöö digiriigi arendamisel.** Erasektori toodete ja teenuste kasutamine e-riigi arendamisel ja ühine teenuste ehitamine.

- 1.5. **Digitaalne turuplats.** Avalike pilveteenuste lihtsam hankimine. Eesti tehnoloogiateetevõtete kõik asjakohased SaaS (tarkvara kui teenus) lahendused on avalikus sektoris kasutusel.
 - 1.6. **Riik kui platvorm.** Avatud turg erasektorile platvormiteenuste kaudu avalike ülesannete täitmiseks.
2. **Innovatsiooni kasv**
 - 2.1. **Juhtettevõtte põhine innovatsiooniklaster.** Riigi toetus valdkonda juhtivale ettevõtetele, et nad veaksid ja kasvataksid sarnaste ettevõtete klasteri arengut.
 - 2.2. **Ettevõtlusorganisatsioonide võimestamine ja partnerlus.** Innovatsioonitrepp ettevõtetele teaduse, arenduse ja innovatsiooni teadlikkuse ja võimekuse toetamiseks, tööstusliitude arendusnõunikud, Eesti Tööstusliidu Keskkliidu 2% klubi.
 - 2.3. **Arendus- ja innovatsioonitoetused.** Riigi tugi ettevõtetele, mis teevad rakendusuringuid, eksperimentaalset arendust, tootearendust või innovatsiooni.
 - 2.4. **Avaliku sektori innovatsioonihanked.** Avaliku sektori eeskuju uute lahenduste kasutuselevõttus. Innovatsioonihangete osakaalu suurendamine 2 protsendini kõikidest riigihangetest.
 - 2.5. **Osalus rahvusvahelistes teaduse, arenduse ja innovatsiooni võrgustikes.** Tehnoloogiamahukate ja uuenduslike ettevõtete rahvusvahelistumine ESA, CERN, CDLi, Euroopa horisondi ja teiste organisatsioonide võrgustikes.
 - 2.6. **NATO DIANA kiirendivõrgustik.** Investeeringud kahese kasutusega tehnoloogia arendamisse.
 - 2.7. **Innolaen kui tehnoloogiaettevõtluse toetusinstrument.** Ettevõtetele võimalus teadusmahukate arenduste kiiremaks ellu kutsumiseks olukorras, kus pangad ei ole veel valmis tehnoloogia uudsuse tõttu täiel määral investeerima.
 3. **Teadus- ja arendustegevus.**
 - 3.1. **Säilib teaduslepe 1% lubadus.**
 - 3.2. **TA finantsstiimul.** Ettevõtete TA-kuludel põhinev finantsstiimuliga, mis muudab teadus- ja arendustöötaja värbamise ja palgal hoidmise ettevõtte jaoks soodsamaks. Ettevõttele tagastatakse osa TA-töötajalt makstud tulumaksust. Taolist mitte-konkurentsipõhist TA-toetust on Eestile soovitanud mitmed rahvusvahelised organisatsioonid. Eesti on üks väheseid OECD ja EL riike, kus sellist toetust pole.
 - 3.3. **Teadusasutuste, ülikoolide ja rakenduskõrgkoolide suurem koostöö erasektoriga.**
 - 3.3.1. Teadusasutuste ettevõtlusteenuste ja teadlaste ettevõtlusalaste oskuste arendamine (ASTRA+).
 - 3.3.2. Teadlaste sektoritevaheline liikumine teadusasutuste ja ettevõtete vahel (SEKMO). Ettevõtete ligipääs teadusele.
 - 3.3.3. Teadustaristu parem kättesaadavus ettevõtetele ja teistele akadeemiavälistele asutustele.
 - 3.3.4. TAIE fookusvaldkondades ettevõtja vajadustega arvestava teadus- ja arendustegevuse võimekuse kasvatamine.
 4. **Uute tehnoloogiatega kasvulava.**
 - 4.1. **Eesti kui testkeskkond ja eksperimentaalseadus.** Eesti on eeskuju uute tehnoloogiatega testimisel ja toetava regulatsiooni kujundamisel. Loomes eksperimentaalseaduse uute tehnoloogiatega testimiseks.
 - 4.2. **Suurem riskikapitali maht tehnoloogiamahukatesse,** sh rohetehnoloogiaintensiivsetesse ettevõtetesse.
 - 4.3. **Rakendusuringud.** Riik toetab rakendusuringute programmiga tootearendust ja uue toote katsetamiseks pakub riik laborina Rakendusuringute keskust.
 - 4.4. Tehnoloogiaõpe ja teadmuspõhise maailmapildi kujunemine alates algklassidest (Õpilasteleiuatajate konkurss, õpilaste uurimistööd, Rakett 69 jms).
 - 4.5. **Teenuste arendamine.** Riigi tugi erasektori arendatud digitaalsetele teenustele, mis lahendavad avalikke ülesandeid.

5. Süvatehnoloogia areng

5.1. **Hoog uutele süvatehnoloogia idufirmadele.** Riigi sekkumiste alus on 2023a. alguses vastu võetud Süvatehnoloogia tegevuskava, mis sisaldab erinevaid sekkumisi vastavalt süvatehnoloogia iduettevõtte elukaare vajadustele. Sh on nt inkubaatorid, kiirendid, *entrepreneur-in-residence* ülikoolides, äriarendustoetus teaduspõhiste meeskondadele, fondi-fondid jne.

5.1.1. **Teadus- ja arendustöö toetamine potentsiaalsete süvatehnoloogiliste lahenduste väljatöötamiseks** (uurimistoetused, TemTA).

5.2. **Tehisintellekti laialdane kasutuselevõtt.**

5.2.1. Tehisintellekti lahenduste siire era- ja avaliku sektori vahel.

5.2.2. Riigi tugi andmetehnoloogiatesse ja tehisintellekti investeerivatele ja neid rakendavatele ettevõtetele. ja nende rakendamist tugi riigi poolt, sh läbi tehisintellekti baastehnoloogiate arendamise ja rakendamise riigis.

5.2.3. Tehisintellekti laialdane kasutuselevõtt avalikes teenustes.

6. **Eesti on proportsionaalselt maailma suurima andmemajandusega riik.**

6.1. **Korras andmed.** Riigi teenustel pole andmete riskasutamiseks põhjendamatuid õiguslikke piiranguid. Riigi hallatavad andmed on kättesaadavad andmete teabeväravas.

6.2. **Lisandväärtus andmetest.**

6.2.1. Üleriigiline andeturuplats, kus toimub andmevahetus ja –kaubandus erasektori siseselt, avaliku ja erasektori vahel ja inimeste ja erasektori vahel.

6.2.2. Erasektorile suunatud andmepõhised teenused, tööriistad ja juhtimislauad. Avaliku ja erasektori ühisarendused.

6.3. **Andmete turvaline kasutamine.**

6.3.1. Andmejälgija ja nõusolekuteenus andmetele, et nende töötlemisel oleks tagatud läbipaistvus.

6.3.2. Privaatsust säilitavate tehnoloogiate rakendamine (G2B ja B2B) andmevahetuses ja andmepõhistes teenustes.

Mõõdikud:

- Eesti positsioon DESI indeksis digitehnoloogia integreerimise valdkonnas (2022. a 15. koht)
- Kaudselt ja otseselt toetatud ettevõtete arv digitaliseerimist sisaldavatest meetmetest (EASI meetmed, koolitused, AIRE, jne)
- Erasektori TA-investeeringute tõus 2%-ni SKPst
- Koht Euroopa innovatsiooni tulemustabelis
- Teadlaste ja inseneride arv ettevõtlussektoris ja kasumitaotluseta erasektoris, arv 1000 elaniku kohta
- Innovaatiliste ettevõtete osakaal, %, Allikas: The Community Innovation Survey (CIS)
- IKT sektor 20% SKPst
- Idufirmade asutajate arv
- Süvatehnoloogia ettevõtete arv (eesmärk 500 ettevõtet aastaks 2030)
- Riskikapitali maht mln eurodes, Allikas: Startup Estonia
- Ettevõtete/ asutuste arv, kes on kübertesti oma organisatsioonis kasutusele võtnud

Seotud poliitikad: teadus- ja arendustegevuse poliitika, digipoliitika, ettevõtluspoliitika, maksupoliitika, rahanduspoliitika, õiguskeskkond,

Seotud arengukavad: TAIE, EE2035, siseturvalisuse arengukava, riigihangete strateegilised põhimõtted, riigi äriühingute osaluspoliitika, DÜAK, Eesti keskkonnanstrateegia, ENMAK, Süvatehnoloogia tegevuskava, küberstrateegia, Reaalajamajanduse visioon 2027

7. Riigi riskijulgu ja investeringud toetavad ettevõtete ambitsiooni

„Uus majandus on minu hinnangul majanduslik reaalsus, millega me igapäevaselt silmitsi seisame. Paraku on sellesse reaalsusesse 2023. aasta lõpus sisse kirjutatud naabritega võrreldes kallim kapitali hind ning olematud investeringud.“ Robert Kitt

Selleks, et Eesti suudaks teiste riikidega konkurents püsida, peab Eesti riskiisu olema korrelatsioonis majanduse arendamise ambitsiooniga. Kõigi kolme Balti riigi ettevõtted on Euroopa mastaabis keskmisest väiksemad ja pangagruppide krediidiriskipoliitika on sarnane. Kapitali kaasamist takistab nõue tagatisele ja omafinantseeringule. Eesti ettevõtetele on tagatiseta pikaajalisi laene siinsete pankade poolt Eesti Panga hinnangul väljastatud kõigest viiel protsendil juhtudest. Eriti keeruline on kapitali kaasata uutesse tehnoloogiatesse ja innovatsiooni investeerimisel ning uutel ja maapiirkonnas asuvatel ettevõtetel.

Selleks, et Eesti ettevõtetel oleksid võrdsed tingimused ülejäänud Euroopa ettevõtetega, tuleb koos pankade ja ettevõtjatega välja töötada lahendus, mis maandaks Eestis pankade krediidiriski poliitikat. Riik saab kapitali turu tõrkega tegeleda toetuste ja käendustega. Riik peab olema valmis vähemalt mingis osas riskeerima nii laenude, toetuste kui tagatiste andmisel, et soodustada majanduse kasvu kiiret arengut. Euroopa Liidu toetusmeetmete puhul on Eesti raha jagamises konservatiivne. See on viinud olukorrani, kus EL rahasid ei võeta piisavalt kiiresti kasutusele, toetusmeetmeid kujundatakse kõrge lävepaku tõttu ümber või kõiki vahendeid ei ole võimalik välja jagada.

Investeringuid toetavad tegevused:

1. Korrastatud toetused ja paindlikud tingimused

- 1.1. **Läbimõeldud ja riskijulged toetuste andmise tingimused**, arvestades konkurentriikide praktikaid. Riskidest tekkivate kulude katteks kaaluda riski- või reservfondi loomist.
- 1.2. **Euroopa Liidu fondid**. Suurem julgus Euroopa regulatsioonide osas Eesti huvide eest seisvate seisukohtade kujundamisel. Kiiremad ja paindlikumate tingimustega viisid euroraha rakendamiseks.
- 1.3. **Personaliseeritud toetus**. Toetuste, laenude ja tagatiste andmisega seotud riskide hindamise praktikate vastavusse viimine ettevõtete vajadustega. Ligipääs toetustele ja teenustele ühelt selgelt platvormilt, mitte erinevatest kanalitest. Paindlike rahastusvõimaluste puhul kombineeritud lahenduste võimaldamine (näiteks toetus-finantsinstrument kombinatsioonid).
- 1.4. **Regionaalne jaotus**. Kapitali kättesaadavuse parandamine regioonides, sh julgemad investeringud väljaspoole Tallinna.
- 1.5. **Eraraha turutõrge**.
 - 1.5.1. Portfelli põhine käendus pankadele ettevõtete laenude finantseerimiseks.
 - 1.5.2. Laiem konkurents finantsturul (Fintech strateegia).

2. Riigi suurem riskiisu

2.1. Suurem riskikapitali maht tehnoloogiaintensiivsetele fondidele.

2.1.1. Tehnoloogiaid arendavate ettevõtete finantseerimine väga varajases tehnoloogia valmidusastme faasis (TRL 3 ja 4). Haridus- ja teadusinvesteeringute suunamine eksperimentaalarendusfondide loomisesse.

2.1.2. Riigipoolsed laenugarantiid tehnoloogiariskidega innovaatilisele ettevõttele.

2.1.3. Riigi osaluse võtmine riskantseid investeeringuid vajavates ettevõtetes.

2.2. **Kapitali kättesaadavuse suurendamine ettevõtetele**, sh pensionifondide tõhusamad investeeringud Eesti majandusse.

3. Nutikam rahapesu tõkestamise korraldus

3.1. KYC (tunne oma klienti) teenuse reguleerimine. Nn sertifitseerimissüsteemi loomine väliste KYC/riskijuhtimise teenusepakujate turule lubamiseks.

3.2. Paindlikumad nõuded kaugtuvastamise nõuetele.

3.3. Avatud rahanduse lahendused, mis võimaldavad klientide loal reaalsajandmete jagamist kohustatud isikute vahel.

3.4. Riiklike andmebaaside ja teenustega seotud integratsioonide jätkuv arendamine, kaasajastamine ja dokumentatsiooni uuendamine.

3.5. Finantsvaidluste lahendamise volinik (finantsombudsman).

Möödikud:

- Väljaspool Tallinna finantseeritud laenude arv regionaalarengu vaates
- EL rahade / toetuste väljamaksmise tempo on graafikus ja tehtud väljamaksed võimalikult suures ulatuses
- Ettevõtete investeeringud materiaalsesse põhivarasse
- Eesti positsioon Business Ready indeksi alamkategoorias „Kapitali kättesaadavus“
- Riskikapitali maht mln eurodes, Allikas: Startup Estonia
- Innovatsiooni hõlbustamiseks muutunud seaduseelnõude arv, riikliku protseduurika muudatused, vm poliitikakujundamine

Seos teiste poliitikatega: rahanduspoliitika, õigusloome (JuM), regionaalpoliitika,

Seotud arengukavad ja muud poliitikadokumendid: TAIE, EE2035, RaM fintech strateegia, rahapesu andmebüroo strateegia (2022-2026)

Vastutustundlik majandus

8. Ressursid ja taristu on kättesaadavad

„Kindel tee on sarnaselt Põhjamaadega olemasolevad (loodus)ressursid, mida seni odava toormena välja veetakse, maksimaalselt väärindada. Ehk siis rõhk tuleb panna energia- ja kapitalimahuka tööstuse arendamisele, mis kasvatab eksporti ning annab allhankijatele ja teenusepakkujatele lisakäivet.“ Garri Raagmaa

Majanduse toimimise üheks aluseks on ressursside planeerimine ja nende konkurentsivõimeline hind. Energiapoliitika on paratamatu osa majandusest: tööstuse automatiseerimine, masinatel töötavad lahendused ja transpordi elektrifitseerimine nõuavad üha enam energiat. Suund rohelisemasse ajajärku küll kasvatab Eesti majandust, kuid tõsiasi on, et majandus ei kasva senisest väiksema energiatarbimisega. Üleminek saastavalt majanduselt kestlikule majandusmodelile nõuab senisest enam heitmevaba elektrit.

Taastuenergia arendamine avab potentsiaali energiamahukatele investeringutele. Ent enne, kui ettevõtjatel ei ole selget õigusruumi ja võimalust taastuenergia tootmise ja salvestamise arendamiseks, pole ka investeringul julgust Eestisse tulla. Eesti taastuenergia arendamine peab olema kiire ja paindlik, et käia kaasas tarbimise muutusega. Käsikäes taastuenergia tootmismahude kasvuga on oluline tagada piisavas mahus soodsa hinnaga juhitav ja kindel elektritootmine. Et uued energiatootmised saaksid võimalikult kiiresti ja vähese bürokraatiaga turule tulla, peab looma selge tegevuskava võimsuste kasvatamiseks paariks järgmiseks kümnendiks ka pärast 2030. aastat.

Erinevate loodusvarade kasutamine Eestis on piiratud (maavarad, mets, turvas jne) ning nende kasutamine omab olulist mõju keskkonnale. Majanduse toimimiseks ja ettevõtetele kindluse andmiseks on vaja leida tasakaal majandusmõjude ja keskkonnamõjude vahel ning määrata optimaalsed tingimused ja mahud loodusvarade kasutamiseks.

Ettevõtete efektiivseks toimimiseks on suur tähtsus taristul. Ettevõtluse toetamiseks väljaspool Tallinna ja Harjumaad on põhitaristu tagamisel oluline roll riigil – kohalikud tööstuspargid, vajalike teede väljaehitamine, ühendus kiire internetiga ja teised infrastruktuuriga seotud väljakutsed vajavad lahendamist.

Ressursside ja taristu kättesaadavust toetavad tegevused:

1. Rohkem soodsat taastuenergiat

- 1.1. **Suurem taastuenergiatootmise ambitsioon.** Konkurentsivõimelise hinnaga taastuenergia tootmine aastaks 2030 mahus vähemalt 120% tänasest tarbimisest.
- 1.2. **Soodne taastuenergia ettevõtjatele.** Hinnalagi suurtarbijatele; CfD ja PPA lepingud, et tagada energia kõrge lisandväärtusega tööstusele.
- 1.3. Tööstusettevõtetal on juurdepääs taastuvgaasile nende vajalikus mahus.
- 1.4. Võrguga liitumise kiirus ja tasu on konkurentsivõimeline Põhja-Balti piirkonnas.
- 1.5. Ilmastikukindel elektrivõrk tagab tööstustele katkematu energiavarustuse.

2. Loodusvarade väärimdamise põhimõtted

- 2.1. **Ülevaade loodusvaradest.** Eesti maavarade, puiduressursi ja loodusvarade toorme kaardistamine selle kasutuselevõtu ja majandusliku potentsiaali hindamiseks.
- 2.2. **Loodusvarade kasutamise kokkulepe.** Ühiskondlikult aktsepteeritavad piirid seadev kokkulepe loodusvarade väärimdamiseks.
 - 2.2.1. Maakasutuse osakaalude kokkulepe.
 - 2.2.2. Maavarade kasutamise kokkulepe.

3. Kiire internet

- 3.1. **Viimase miili väljaehitamine.** 2030. aastaks on kõikidele majapidamistele loodud võimalus kasutada ülikiiret internetti.
- 3.2. **5G kättesaadavus.** 5G väljaehitamine peamistel transpordikoridoridel, mis tagaks kvaliteetse 5G levi, et soodustada digitaalsuse kasvu ja luua eeldused iseliikuvate sõidukite kasutamiseks.

4. Järgmise põlvkonna arvutustaristu. Konkreetsemad sihid täpsustatakse Digiühiskonna arengukava uuendamisega.

- 4.1. **Kvantarvutid.** Piisavad investeeringud HPC (kõrgjõudlusega andmetöötlus) infrastruktuuri arendamiseks ja uuendamiseks, et tagada tehnoloogilise võimekuse pidev kasv. Teadusasutuse ja erasektori juurdepääs kõrgjõudlusega andmetöötlusvõimekusele.
- 4.2. **HPC-võimekuse arendamine,** kombineerides rahvusvahelisi ressursse Eesti kohapealse ressursiga.
- 4.3. **Suures mahus arvutusressurs** on eelduseks järgmise põlvkonna tehisintellekti sisaldavate teenuste arendamiseks. Euroopa Liit on seadnud eesmärgiks, et 2030. aastaks on Euroopas 10 000 kõrge võimekusega väikearvustuskeskust (*edge node*), proportsionaalselt tähendab see Eestis ligikaudu 30 keskuse teket.

5. KOVides kaasaegsed tööstuspargid. Kaasaegse taristuga tööstuspargid üle Eesti.

- 5.1. IVIA-sarnase ärimudeli laiendamine teistesse Eesti piirkondadesse.

Mõõdikud:

- Tööstustoodangu mahuindeks, (2020 = 100) 125 aastaks 2027
- Tööstuspargide arvu kasv maakondades
- Taastuenergia tootmise mahu kasv vähemalt aastase elektritarbimiseni aastaks
- Energiahinna komponendid (sh energiahind, võrguga liitumise tasu ja kiirus) võrreldes Põhja-Balti piirkonnaga
- Kiire internetiga (kaabel) veel mitte kaetud aadresside vähenemine %aastas
- Toetatud 5G mastide arv transpordikoridoridel
- HPC teenuste kasutajate arv
- Ressursitootlikkus
- Uute arvutuskeskuste (edge node) hulk Eestis.

Seos teiste poliitikatega: kliimapoliitika, energiapoliitika, regionaalpoliitika

9. Lihtne on olla vastutustundlik ettevõtja

“Majandus ei saa võita looduseta, loodust kaitsta ja ühiskonda käimas hoida ei saa majanduseta. Me peame arendama majandust viisil, et see tagaks ühiskondliku heaolu ja kõigi inimeste vabaduse eluviisi valikul, ent nii, et see toetaks ja taastaks ökosüsteemide toimimist.” Erik Moora

Keskkonnasäästlik majandus on möödapääsmatu. Ettevõtted peavad rakendama oma igapäevases tegevuses läbivalt kestliku majandamise põhimõtteid, et kasvatada tootlikkust ja konkurentsivõimet rahvusvahelisel turul ka konkurentsivõimet. Eesti peamised ekspordipartnerid Skandinaavias ja Lääne-Euroopas on kehtestanud või on kehtestamas siseriiklikke kestlikkusega seotud eesmärgesid, mis laienevad ka imporditavatele kaupadele ja neid tootvatele ettevõtetele. See omakorda tähendab, et Eesti ettevõtted ja majanduskeskkond üldiselt peab suutma neid globaalseid trende järgida ja vajalikke muutuseid ellu viia. Ressursitõhusalt saab toota rohkem, samas kulutades vähem raha ja loodusvarasid. Ühest tooraineühikust on võimalik saada rohkem tulu ehk väiksema materjalikuluga saab luua suuremat väärtust.

Rohereformiga seotud eesmärgesid ja regulatsioone tuleb rakendada arvestades ettevõtluskeskkonna eripärasid, konkurentsivõimet ja rahvusvahelist ärikeskkonda. Eelistatud viis kestlikkuse eesmärkideni jõudmiseks on innovatsioon, teadus-arendustegevus, keskkonnasõbralike tehnoloogiate juurutamine ja otseste piirangute vähendamine majanduskeskkonnale. Ennekõike on ettevõtjatele oluline õigusselgus ja stabiilne ettevõtluskeskkond. Oodatakse, et riik kujundaks pikaajalised seisukohad kestlikkuse osas ning määraks paika selged piirid ja pakuks tuge ettevõtluskeskkonnale.

Looduskeskkonna kõrval on mitmekesisuse väärtustamine oluline ka töökeskkonnas ja ühiskonnas laiemalt. Avaliku sektori eeskuju ja tööandjate senisest suurem osalus võrdsete võimaluste loomisel teeb Eestit paremaks ja hoolivamaks. Hästi hoitud inimesed panustavad parema meelega ka ühiskonda ja majanduskeskkonda tagasi.

Vastutustundlikkust toetavad tegevused:

1. Üleminek kestlikule ja vastutustundlikule majandusele
 - 1.1. **Õigusselgus ja investeerimiskindlus ettevõtetele kliimaeesmärkidest tulenevate kohustuste osas.** Kliimaseaduse koostamine ja vastu võtmine, millest tulenevad pikaajalised sihid kasvuhoonegaaside heite vähendamisel.
 - 1.2. **Roheüleminekut toetava raamistiku loomine.** Riigi tugi ettevõtetele keskkonnanõuetega kohanemisel ja üleminekul keskkonda säästvale majandamisele.

- 1.1. **Roheüleminekuks vajalike ressurssidega kindlustatus.** Riigi arendatud tööriistad ja lahendused kestlikkuse eesmärkide saavutamiseks, hindamiseks ja aruandluseks vajaliku info koondamiseks ja esitamiseks. Ettevõtetel on roheüleminekuks vastavad teadmised ja kompetents.
- 1.3. **Teisese toorme kasutuselevõtu lihtsustamine.** Bio- ja ringmajanduse võimendamine jäätmete väärimise teel.
- 1.4. Arusaadav ja lihtsasti kasutatav kestlikkuse aruandlus.
2. **Roheinvesteeringuid toetava finantsraamistiku loomine.**
 - 2.1. **Tasud tagasi rohelisele majandusele.** Erinevad looduskeskkonna häirimisega seotud tasud suunatakse tagasi rohereformi elluviimiseks (keskkonnatasu, automaks, riigilõivud jne).
 - 2.2. **Rohesildiga maksud rohemajandusse.** Sildi „rohe“ all maksustamisega kogutud raha kasutatakse majanduses, nendes teadustöodes ja ettevõtetes, mis aitavad majanduse struktuuri muuta.
3. **Mitmekesisuse väärtustamine ja edendamine**
 - 3.1. **Ühiskonna ja tööandjate teadlikkuse suurendamine** mitmekesisuse väärtustamise ja edendamise vajadusest. Võrdse kohtlemise ja mitmekesisuse edendamine ettevõtluses.
 - 3.2. Soolise segregatsiooni vähendamine hariduses ja tööturul (STEM, EHW erialad ja ametid).
 - 3.3. **Tööandjate võimekuse parandamine** mitmekesisuse teadlikuks juhtimiseks organisatsioonides, sh toetades mitmekesisuse kokkuleppe võrgustiku tegevust ja mitmekesisuse tööandja märgise väljaandmist.
4. **Avalik sektor on eeskujuks.** Toodete ja teenuste hankimisel lähtub riik keskkonna ja sotsiaalse vastutustundlikkuse põhimõtetest.

Mõõdikud:

- Sektorite heide vastavalt kliimaseaduses sätestatud sihttasemetele.
- Roheinvesteeringute osakaal erasektori investeeringutest
- Ringleva materjali määr (Eesti 2035)
- Pikaajaliste energiaostulepingute arv
- Ettevõtluskeskkonna KHG jalajälje vähenemine kooskõlas Kliimaeesmärgid 2050 eesmärkidega
- Väärtuspõhiste hangete osakaal (sh keskkonnahoidlikud hanked)
- (kliimaministeeriumi täiendused)
- DESI indeksi alamõõde women in digital
- Sooline palgalõhe
- Naiste arv riigiettevõtete nõukogudes
- Eesti paiknemine globaalses korruptsiooniindeksis; <https://risk-indexes.com/global-corruption-index/>

Seos teiste poliitikatega: kliimapoliitika, rohepoliitika, tööstuspoliitika

Seotud arengukavad ja muud poliitikadokumendid: KEVAD, TAIE, Tööstuspoliitika 2035, Turismi strateegia 2025, Keskkonna strateegia 2030, ENMAK, energia- ja kliimakava aastani 2030, Eesti Jäätmekava 2022-2028

Lõppmärkused

Majanduspoliitika plaani elluviimist toetab **Eesti majanduse rahvusvahelise konkurentsivõime strateegilise tugevdamise valitsuskomisjon** (majanduse elavdamise valitsuskomisjon) ning ametnike tasandil ettevõtluskeskkonna tööühm.

Majanduspoliitika põhimõtete iga-aastase tööplaani koostab Majandus- ja kommunikatsiooniministeeriumi **majanduse ja innovatsiooni asekantsleri valdkond**.

Lisa 1

Iga-aastaselt avaldatakse LISA käesoleva aasta tegevustega majandusplaani elluviimiseks.